

**ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE**

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-219/2023. számú ügyben
(Előzményi szám: AJB-4180/2022.)

A Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ IV. számú
Gyermekotthoni Egység „Kutasház” Speciális Lakásotthonában
nevelkedő gyermekek körülményeivel és az intézmény működésével
összefüggésben

Előadók:

- *dr. Györffy Zsuzsanna*
- *dr. Bene Beáta*
- *dr. Rostás Rita Ágnes*

Érintett szerv: Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ IV.
számú Gyermekotthoni Egység „Kutasház” Speciális
Lakásotthona

2023.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-219/2023. számú ügyben**

A vizsgálat előzményei

A hivatalomhoz 2021 áprilisában érkezett jelzésben arról számoltak be a beadványozók, hogy a Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ IV. számú Gyermekotthoni Egység „Kutasház” Speciális Lakásotthona (a továbbiakban: Lakásotthon) börtönjellegű, teljesen zárt intézmény, ahol elveszik a gyermekek saját telefonját, nincs Tv, internet, egyéb programok, elegendő élelem, és az egyik nevelő fizikailag is bántalmazza a gyermekeket.

A beadványban jelzett aggályok megválaszolása, illetve a körülmények megalapozott feltárása érdekében az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése alapján vizsgálatot indítottam és tájékoztatást kértem a Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Igazgatóság és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (a továbbiakban: Szakszolgálat)¹ vezetőjétől és a gyermekjogi képviselőtől. A Lakásotthont működtető Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ (a továbbiakban: Gyermekvédelmi Központ) vezetője az ügyben *belső vizsgálatot indított*, így annak eredményéről is tájékoztatást kértem.

A rendelkezéseimre bocsátott információk és iratok alapján a Lakásotthon körülményei (börtönjelleg, teljes zártság), a gyermekek telefon- és internethasználata, a szabadidős programok, valamint a gyermek bántalmazása tekintetében nem észleltem olyan további vizsgálatra okot adó tény, körülményt, amely alapjoggal összefüggő visszásság gyanúját vetette volna fel. A Gyermekvédelmi Központ vezetője a belső vizsgálat lefolytatását követően a Lakásotthonban élő gyermekek élelmezésének javítása érdekében intézkedéseket tett, így további alapjogi vizsgálatot a gyermekek élelmezése tekintetben sem tartottam indokoltnak, ezért *az eljárást intézkedés nélkül megszüntettem* (AJB-2105/2021.).

A vizsgálat megindítása

A *Hivatalom Győri Területi Irodáján* előadottak szerint 2022-ben a Lakásotthonba helyeztek egy 18 éves, drogproblémákkal küzdő fiút. A fiú a viselkedése miatt nem kapott annyi kimenőt, mint amennyit szeretett volna, emiatt 2022 szeptemberében a Gyermekvédelmi Központnál bejelentést tett, miszerint tud arról, hogy bántalmazás történt a Lakásotthonban a felnőttek részéről. A fiú állításait több gyermek is megerősítette. A panaszos szerint mindezt azért került sor, mert a gyermekvédelmi gyámok azzal bíztatták a gyermeket, hogy ha bántalmazást jelent be, akkor hazakerülhet. A Gyermekvédelmi Központ vezetője az ügyben belső vizsgálatot indított. A panaszos elmondása szerint a szakdolgozókat sokszor éri a gyermekek és családtagjaik részéről fizikai és verbális atrocitás, életveszélyes fenyegetés. Előfordul, hogy a drogos, elvonási tünetekkel bíró gyermekek „nekimennek” a nevelőknek, akik nem tehetnek semmit sem, emiatt a szakdolgozók között óriási a fluktuáció.

Az előzmények nyomán, valamint mivel a beadványban foglaltak alapján felmerült a Lakásotthonban gondozott gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez fűződő jogával összefüggő visszásság gyanúja, az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján hivatalból vizsgálatot indítottam. Az eredményes, illetve megalapozott ombudsmani vizsgálat érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdés d) pontja alapján *előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot rendeltem el*.

¹ 2021. július 1-étől Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Szakszolgálat.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye: „*Magyarország független, demokratikus jogállam.*” (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés);
- az emberi méltósághoz való jog: „*Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.*” (Alaptörvény II. cikk);
- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: „*Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.*” (Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés).

Az alkalmazott jogszabályok

- a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet);
- a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 37/2014. EMMI rendelet).

A megállapított tényállás

1. A helyszíni vizsgálat

A Lakásotthonban **2022. december 1-jén** munkatársaim² előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot tartottak, és a helyszínen írásbeli adatszolgáltatást, illetve tájékoztatást kértek. A vizsgálatra érkező munkatársaimat a Lakásotthon vezetője fogadta, ugyancsak a helyszínen tartózkodott a Lakásotthonnal egy épületben lévő „Forrásház” Lakásotthon csoportvezető nevelője, egy másik nevelő és az időközben megérkező intézményi fejlesztőpedagógus is.

1.1. A helyszíni bejárás tapasztalatai

A „Kutasház” és a „Forrásház” Lakásotthon egy épületen belül működik, a gyermekvédelmi szakellátás céljára a hegyközi volt vízmű területén lévő szolgálati lakásokat alakították át. A két lakásotthont közös nagy alapterületű udvar veszi körül, de a környezete sivár. A kétszintes épületet kettéválasztották. A vizsgált Lakásotthon földszintjén lévő nappaliban van egy nagyméretű televízió, étkezésre alkalmas asztal székekkel, szekrénysor, kanapé. A konyha kis alapterületű, a helyszíni vizsgálat idején az ügyeletes nevelő kenyeret sütött.

Az emeleten található két lakószoba, nevelői szoba, fürdőhelyiség, wc. A szobák rossz állapotban vannak, régen volt festés, a falakat összefirkálták, az ajtókat a gyermekek betörték, a helyiségek díszítetlenek, így barátságtalanok. A szekrényekben elegendő ruhamennyiség volt, viszonylag rendben összehajtogatva. A jelenleg nem lakott „Forrásház” Lakásotthon tükörképe a „Kutasház” Lakásotthonnak. Ebben kicsit jobb állapotban voltak a szobák. Ennek a lakásotthonnak a nappalijában van két számítógép, ezeket használhatják nevelői engedéllyel a gyermekek. Ez a szoba is rendezetlen, az átmenetiség hangulatát idézi. A „Forrásház” Lakásotthon nevelői szobája gyakorlatilag raktár, rengeteg tartós élelmiszerrel (tészták,

² A vizsgálatban egy jogász, egy pedagógus-jogász, egy pedagógus-pszichológus végzettségű munkatárs vett részt.

konzervek stb.) tartanak itt. Mindkét lakásotthonban több hűtőszekrény található, mindegyik tele volt különféle élelmiszerekkel, az ajtajukon fel volt tüntetve a tartalmuk.

1.2. A helyszíni vizsgálat során kapott általános tájékoztatás

A két lakásotthont 2011-ben Sopronból költöztették át Hegykő külterületére, a 85-ös főút közelébe. A településről óránként indul buszjárat különböző irányokba, amelyek megállnak a Lakásotthon közelében, a főút melletti megállóban. A közlekedésben nagy segítséget nyújt, hogy az intézmény 3 évvel ezelőtt megkapta a Gyermekvédelmi Központ leselejtezett autóját.

A Lakásotthonban az *engedélyezett gyermeklétszám 8 fő, amelyből 7 fő létszám betöltött*. Az ott elhelyezett gyermekek közül 3 fő javítóintézetben, 1 fő pedig tartós szökésben van. A gondozott gyermekek mindegyike súlyos magatartás-problémás, továbbá drog- és alkoholfogyasztással is érintett. Az egyik gyermek ellen több rendőrségi eljárás van folyamatban.

Az azonos épületben lévő két – a személyi állomány tekintetében tulajdonképpen összevontan működő – lakásotthonban a helyszíni vizsgálat idején *4 fő nevelő, 4 fő főállású gyermekfelügyelő, 1 fő hat órában és 1 fő 4 órában foglalkoztatott gyermekfelügyelő, valamint 1 fő fejlesztőpedagógus dolgozott*. A Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központ IV. számú Gyermekotthoni Egysége 2015 óta – a feladatellátásra való jelentkezés hiányában – *nem tud pszichológust foglalkoztatni*. A helyszíni vizsgálatot megelőző napon egy főállású és egy 6 órában dolgozó gyermekfelügyelő munkaviszonya megszűnt.

A Lakásotthon vezetője kiemelten fontosnak tartja a gyermekek családi kapcsolatainak ápolását, ennek elősegítése érdekében folyamatosan tájékoztatja telefonon a kapcsolattartásra jogosult hozzátartozókat. A Lakásotthonban élő minden gyermek *rendszeresen hazajár*. A nyári szünetben általában 3 hetet otthon, 1 hetet a Lakásotthonban voltak, majd ismét hazamentek 3 hétre.

Alkalmanként a Soproni Erzsébet Oktató Kórház és Rehabilitációs Intézet Gyermek-és Ifjúsági Pszichiátria Osztályára viszik a gyermekeket. Nagy segítség, hogy a Pszichiátriai Osztályon van lehetőség fekvőbeteg kezelésre is. A Lakásotthon vezetője nem támogatja a gyermek túlzott gyógyszerelését, ezért a kezelőorvossal megbeszélték, hogy lehetőség szerint minél kevesebb gyógyszert kapjanak a gyermekek. A helyszíni vizsgálat idején rendszeres orvosi kontroll mellett 1 fő kapott kedélyjavítót, míg egy másik gyermek ennél erősebb gyógyszert. Az indulatkezelést „házon belül” próbálják megoldani, ehhez segítséget kérhetnek a dolgozók számára a belső képzéseket tartó pszichológustól, illetve a soproni nevelési tanácsadótól.

Az ünnepeket mindig megtartják, a gyermekek a születésnapjukon tortát kapnak, ajándékokra havonta 15.000 Ft-ot fordíthatnak. A szabadidős programokra korábban havonta 40.000 Ft-ot költhettek, ez jelenleg 20.000 Ft. A járványhelyzet idején más lehetőség hiányában sokat kirándultak, társasjátékoztak, fejtörőket oldottak meg. Hétfégenként közös programokra viszik a fiúkat, példaként említették a soproni gokart és bobszágát, és a mozizást. Hétköznap élménypedagógiai foglalkozásokat, filmklubot tartanak.

A napi ételmezési költség 1000 Ft/fő. Azoknak a gyermeknek, akik nem az iskolában ebédelnek, házhoz rendelik az ebédet, ennek költségét a fenntartó kifizeti. Kéthetente rendelik az élelmiszereket egy szombathelyi áruházból, emellett kapcsolatban vannak az Élelmiszerbankkal is. Vállalkozóktól, is kapnak különféle tárgyi adományokat, az ágyakat egy soproni szállodától kapták. Nincs speciális étkezési igényű gyermekük, a gondozottak inkább túlsúllyal küzdenek.

Beiskolázásra gyermekenként 10.000 Ft-ot fordíthatnak. A Lakásotthon vezetője elmondta, hogy korábban a Forrásház Lakásotthonban lánycsoport működött. A lányokkal havonta jártak nőgyógyászhoz, a fogamzásgátlást jellemzően injekcióval (ha volt orvos, aki

felírta) próbálták megoldani. A gyermekek a nevelők szexuális felvilágosítással kapcsolatos próbálkozásait kinevették, korábban többen átettek abortuszon.

A Lakásotthon vezetőjének elmondása szerint a belső vizsgálat a gondozott gyermekek szakdolgozók általi bántalmazása és éheztetése miatt a gyermekvédelmi gyámok feljelentése alapján indult. A feljelentést tevő gyámok közül – tudomása szerint – 2 fő már felmondott. A gyermekek törvényes képviselőjét ellátó 3 gyermekvédelmi gyámmal jó a kapcsolatuk, havonta személyesen keresik fel az intézményt. A gyermekjogi képviselő ugyancsak havonta tesz látogatást az intézményben, a gyermekektől panasz nem érkezett. A gyermekjogi képviselő és a gyermekvédelmi gyámok a gyermekek és a szakdolgozók számára egyaránt elérhetők telefonon. A helyszíni vizsgálat közben a Lakásotthon vezetője a nevelővel együtt távozott, figyelemmel arra, hogy az egyik nevelt gyermek ügyében a helyi iskolában kellett megjelennie, mivel a gyermek ellen fegyelmi eljárás indult.

2. Az intézményi dokumentumok elemzése

2.1. Létszámadatok, tankötelezettség teljesítése, engedély nélküli távollét

A Lakásotthonban ténylegesen tartózkodó négy gyermek közül egy speciális, egy különleges szükségletű, ketten pedig kettős szükségletűek. Két fő általános iskolás, 7. illetve 8. osztályosok. Ketten középiskolások, egyikük szobafestőnek, a másik cukrásznak tanul. A Lakásotthonba mindnyájan 2022-ben kerültek, korábbi gondozási helyük is gyermekotthon volt. Két gyermeknek nincs engedély nélküli távolléte, mindketten 2022. szeptember óta élnek a Lakásotthonban. Egy fő 1 napot, egy másik, 2022. augusztus 9-én ide helyezett gyermek pedig 72 napot volt engedély nélkül távol.

2.2. Kapcsolattartás

Egy gyermek minden második hétvégén gyámi engedéllyel az édesanyjánál tartózkodhat, a nyári időszakban 2-3 hetet tölthet otthon. A gyámjával szükség szerint beszél telefonon, havonta egyszer pedig a Lakásotthonban találkoznak. A tartósan engedély nélkül távol lévő gyermek a Lakásotthonban való tartózkodásának ideje alatt telefonon tartott kapcsolatot a családjával és a gyámjával, akivel egyszer személyesen is találkozott. Egy másik gyermek átlagosan három hetente megy haza gyámi engedéllyel, a gyámja havonta látogatja, aki telefonon elérhető. Egy harmadik gyermek kéthetente megy haza gyámi engedéllyel és telefonon is tart kapcsolatot az édesanyjával, ő a gyámjával havonta több alkalommal is találkozik, aki telefonon is mindig elérhető.

2.3. A dolgozói létszámadatok, képzettség

A Lakásotthonban a szakmai vezető mellett 1 fő fejlesztőpedagógus, 2 fő nevelő és 4 fő gyermekfelügyelő dolgozik. A szakmai vezető szakvizsgázott szociálpedagógus, a fejlesztőpedagógus gyógypedagógus végzettségű. Az egyik nevelő szociálpedagógus, a másik általános iskolai tanár. Egy gyermekfelügyelő gyermek- és ifjúsági felügyelő végzettségű, a többiek képzésre kötelezettek. A gyermekfelügyelők közül 2 fő 2022-ben állt munkába. A szakdolgozók közül csak az egyik, 2022 szeptemberében munkába állt gyermekfelügyelő nem végezte el a speciális gyermekotthoni feladatellátásra felkészítő tanfolyamot. Továbbképzési terve minden dolgozónak van. 2021 januárjától összesen 3 fő munkaviszonya szűnt meg.

2.4. Szabadidős programok

A rendelkezésemre bocsátott kimutatás szerint a Lakásotthonban 2021-2022-ben 26 alkalommal tartottak drámapedagógiai foglalkozást, ezek közül azonban 10 program gyalogtúra, kirándulás, edzőgyakorlat volt. A 2022. évi szabadidős programok között 7 mozilátogatást, 10 gokartozást, 3 bobjármű-használatot és 4 fürdő programot soroltak fel. 2022. augusztus 21-26. között 4 gyermek Zánkán táborozott. 2022 decemberében egy mozilátogatást, adventi készülődést, karácsonyfa-díszítést és lakásotthoni karácsonyt terveztek.

2.5. Étlapok, étkeztetés

A gyermekek napi ételmezésére fordítható összeg 1000,- Ft/nap, amelyet kiegészít a tanítási napokon egy külső szolgáltatótól igénybe vett főétkezés térítési díja, amely 1200,- Ft/nap. A Lakásotthon az Élelmiszerbanktól jellemzően nem vesz igénybe ételt, mert az élelmiszer és más adományokhoz helyi kapcsolatokon keresztül hozzájutnak. A helyszíni vizsgálat idején a hűtőszekrények tele voltak, továbbá több helyiségben is tároltak jelentős mennyiségű adományból származó tartós élelmiszereket.

Áttekintettük a Lakásotthon heti étlapját a 2022. november 14. és december 11. közötti időszakban. Az áttekintett 4 hét étlapja alapján az egymást követő heteken az étkezésre kínált ételek választéka rendszeresen ismétlődik és egyhangú, változatosságot nem mutat.

A gyermekek az otthonban reggeliznek, amely a heti ismétlődés mellett jellemzően heti 2-3 alkalommal nutellás kenyérből, 2-3 alkalommal gabonapehelyből, továbbá heti egyszer kenőmájas, párizsi feltétes uborkás szendvicsből, valamint heti egyszer vöröshagymás, uborkás zsíros kenyérből áll. Reggeli italként jaffa szörpöt, 1,5 %-os tejből készített kakaót, illetve heti egyszer limonádét kapnak a gyermekek. A tízórai vajás kenyér, valamilyen felvágottal (jellemzően: párizsi, turista, paprikás szalámi, pulykamell sonka), illetve zöldséges szendvics, amelyekhez gyümölcsöt adnak. A tízórait a gyermekek számára elcsomagolják, hogy magukkal vihessék az iskolába. Tanítási napokon az ebédet közszolgáltató szállítja. Jellemzően kevés zöldségből, sok tésztából és darált, vagy kockázott húsból készült ételek szerepelnek a menüben, a 4 hét alatt egyszer volt hal. Az uzsonna is hetente ismétlődik, egy-két kivételtől eltekintve minden nap melegszendvics, heti egyszer visszatérő elem a lekváros kenyér joghurttal. A kísértkezéshez az étlap szerint napi egy fajta gyümölcsöt (almát, banánt, narancsot) adnak. A vacsora minden héten ugyan az: vagy rántotta teával, vagy smack leves vajás kenyérral és popcornnal, amihez jaffa jár, vagy nutellás palacsinta jaffával, vagy „pipi ropogós hasákkal”, mirelit húskészítménnyel, illetve hetente többször bundás kenyér teával, vagy jaffával.

2.6. Fenntartói ellenőrzés

A Lakásotthont fenntartó SZGYF Győr-Moson-Sopron Megyei Kirendeltsége az intézmény szakmai munkáját és a szakmai program végrehajtását 2021. július 5-én ellenőrizte. Az ellenőrzésről készült jegyzőkönyv rögzítette, hogy a pszichológusi munkakör betöltetlen. Az ellenőrzés a tárgyi feltételek körében ugyancsak rögzítette, hogy a gyakori dugulások miatt a pince egy része nem használható, az épület homlokzati felületének javítása mielőbb indokolt, valamint a tetőtéri szobák és a lépcsőtér tisztasági festésére is javaslatot tett.

2.7. Gyámhivatali ellenőrzés

A Győr-Moson-Sopron Megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztálya a Lakásotthonban 2022. augusztus 22-én tartott helyszíni ellenőrzést. A működési engedély

2023. december 31-ig szólóan ideiglenes hatályú. Az ellenőrzés idején a pszichológusi munkakör nem volt betöltve, 1 fő gyermekfelügyelő augusztus 3-tól betegállományban volt, a gyermekvédelmi asszisztensi munkakört ellátó munkatárs szeptember 9-től nyugdíjba vonul.

3. A szakdolgozókkal készült interjúk összegzése

Tekintettel arra, hogy a vizsgálat idején a gondozott gyermekek iskolában voltak, a pszichológus munkatársam a jelen lévő csoportvezető nevelőt, egy nevelőt és a fejlesztőpedagógust hallgatta meg.

3.1 A *csoportvezető nevelő* a helyszíni vizsgálat idején gyermeket nem fogadó „Forrásház” Lakásotthonban dolgozott, a látogatás idején azonban a vizsgált Lakásotthonban teljesített szolgálatot. Végzettsége szerint rendszer-informatikus és rendezvényszervező, 24 éven keresztül informatikusként dolgozott, mintegy 3 éve dolgozik itt. Elmondása szerint azért vannak most ilyen kevesen a gyermekek, mert a bántalmazásukra vonatkozó jelzést követően más gondozási helyre vagy haza kerültek, de van olyan gyermek is, aki szökésben van. A csoportvezető nevelő tudomása szerint a speciális ellátást nyújtó lakásotthonba, a gyermekek agresszió, drogfogyasztás miatt kerülnek „büntetésből”, de van, aki bűnelkövető. Jelenleg a Lakásotthonban élő gyermekek mindegyike iskolába jár. Az interjú során a nevelő a gyermekek szükségletének megfelelő fejlesztéséről, támogatásáról, állapotrendezéséről stb. nem beszélt.

A feladatai kapcsán a csoportvezető nevelő elmondta, hogy a karantén alatt nagyon sok feladat hárult rájuk, most könnyebb, mert a gyerekek iskolában vannak. Az iskolába bejárást például azzal érte el, hogy a gyerekek inkább iskolába mennek, mint hogy itt maradjanak, mert itt nem lehet dohányozni. A kapun kívül azonban „azzal nem tud mit csinálni”. Amennyiben orvoshoz kell vinni egy gyereket, akkor az intézményi autót használhatják, mindenkinek van jogosítványa és engedélye az autó használatára. A 6 km-re lévő Fertőszentmiklóstra mennek háziorvoshoz, azonban abban bizonytalan, hogy a háziorvos egyúttal gyermekorvos is. Szakrendelésre, pl. pszichiátriára Sopronba mennek, a sürgősségi betegellátás is Sopronban van. Pszichológus olykor jön az otthonba, de ő még nem találkozott vele személyesen. Utalt arra, hogy a faluban nincs jó híre a Lakásotthonnak. Sokan azt gondolják, hogy itt csak céltalan fiatalok bűnözők vannak.

3.2. A *másik meghallgatott csoportnevelő* 2019. október 15-e óta dolgozik a Lakásotthonban. Végzettsége szerint magyar-ének szakos tanár, de van lakberendező végzettsége is. Elmondása szerint itt hétvégén és éjszaka a nevelők nincsenek munkára beosztva, olyankor csak a gyermekfelügyelők dolgoznak. A nevelők is és a gyermekfelügyelők is párban dolgoznak, sosincs egy ember egyedül beosztásban. Ha valaki szabadságon van, akkor gyermekfelügyelő van szolgálatban nappal is. Éjjel is ketten dolgoznak, akkor két gyermekfelügyelő, akik a szabadságok idején egymást helyettesítik, de a nevelőknek olyankor sem kell eltérő munkarendben dolgozni. Fontos, hogy ketten legyenek, mert így biztosítható, hogy ha bármilyen esemény történik, akkor az egyikük el tud menni, míg a másik marad a többiekkel. A nevelők fogadják a gyerekeket 14 órától, amikor hazajönnek az iskolából, akik ezt követően pihennek, esznek. A gyerekek szabadidejében a nevelők beszélgetnek a gyerekekkel, társasjátékoznak. Van internet elérhetőség a másik házban, a gyerekek 1 órát kapcsolódhatnak a nethez, és mindig csak felügyelet mellett használhatják, nehogy felnőtt tartalmakat nézzenek. A két lakásotthonnak van egy fejlesztőpedagógusa, aki tanul velük, és fejleszti a gyermekeket. Szükség esetén az intézményben belső képzéseket tartó budapesti pszichológushoz fordulhatnak.

A szökések nem jellemezőek, az ablakon ugyan vannak rácsok, de csak azért, hogy nehogy illetéktelenek akarjanak bejönni. Az ajtó nyitva van, az iskolába a gyerekek kijárnak, önállóan közlekednek a soproni, kapuvári iskolába. Kamerák az épületen kívül vannak elhelyezve, bent nincsenek. A nevelő a folyamatban lévő belső vizsgálatról azt állította, hogy

az „a gyermekek kitalációja alapján indult”. Ha bántalmazás történt volna, annak nyoma lett volna, ilyenkor azonnal vinni kell a gyereket a sürgősségre. A nevelő szerint bántalmazás esetén a gyermekek panaszkodtak volna.

3.3. A *fejlesztőpedagógus* 20 éve dolgozik az intézményben. A munkaideje 12 órától 18 óráig tart, de sokszor itt van még este hétkor is. Azokkal az iskolákkal, ahova a gyerekek járnak, rendszeresen, napi szinten tart kapcsolatot, minden tanulmánnyal kapcsolatos dolgot ő intéz. A fejlesztési feladatokra irányuló kérdésre adott válasza szerint komplexen segíti a gyermekek tanulását. Elsődlegesen másnapra tanulnak, készítik el a leckét közösen, de közben „belecsempészi” a fejlesztendő területeknek megfelelő feladatokat. A cél az önálló tanulásra való szoktatás, hangsúlyozva a következetes nevelést. Bántalmazásról nincs tudomása, pszichológus nem dolgozik az intézményben, a szökés nem jellemző.

4. A Gyermekvédelmi Központ vezetőjének válasza

A helyszíni vizsgálatot követően a Gyermekvédelmi Központ vezetőjétől tájékoztatást kértem a Lakásotthonban folytatott belső vizsgálata eredményéről, az annak nyomán tett vagy tenni kívánt intézkedéseiről. A helyszíni vizsgálat során értesültem arról, hogy a Lakásotthon egyes dolgozói ellen büntetőeljárás van folyamatban, ezért a Gyermekvédelmi Központ vezetőjétől tájékoztattam arról is, hogy tudomása szerint a rendőrség milyen ügyben folytat vizsgálatot.

A *Gyermekvédelmi Központ vezetője* tájékoztatott arról, hogy a belső vizsgálatot követően egy gyermekfelügyelő munkakörben foglalkoztatott személy *rendkívüli felmentésére* került sor. A gyermekfelügyelő a gondjaira bízott gyermekek emberi méltóságát súlyosan sértő, félelmet és megalázottságot keltő megjegyzéseket tett. Egyéb, kétséget kizáróan a szakdolgozó által elkövetett bizonyítható bántalmazásra vonatkozó információ nem állt rendelkezésére. A Soproni Rendőrkapitányság kiskorú veszélyeztetése büntett gyanúja miatt az ügyben eljárást folytat. A belső vizsgálat megindításakor a „Forrásház” és „Kutasház” Lakásotthoni csoportokat összevonták. Az igazgató az SZGYF utasítására 2023. január 15-éig négy fő speciális lakásotthonban szakmai munkakörben foglalkoztatott közalkalmazottat mentesített a munkavégzési és rendelkezésre állási kötelezettség alól.

A Gyermekvédelmi Központ igazgatójától rövid úton – telefonon kért – tájékoztatás szerint a megyében a speciális és kettős szükségletű gyermekeket csak a „Kutasház” és „Forrásház” Speciális Lakásotthonba tudják elhelyezni. A Szakszolgálat előre nem látható ideig nem javasolja speciális és kettős szükségletű gyermekek elhelyezését a lakásotthonokba, így azoknak a gyermekeknek, akiknek speciális, vagy kettős ellátási szükségletét a szakértői bizottság megállapította, bizonytalan ideig *a korábbi gondozási helyükön kell várakozniuk* az állapotuknak és szükségletüknek megfelelő gondozási hely kijelölésére.

5. Az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat vezetőjének válasza

Az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat (a továbbiakban: OGYSZ) igazgatójától tájékoztatást kértem a Lakásotthonban gyermekvédelmi gyámi feladatokat ellátó szakemberekkel kapcsolatban, valamint az OGYSZ Lakásotthon működésével kapcsolatosan tudomására jutott körülményekről és egyéb tapasztalatairól. A helyszíni vizsgálat tapasztalatai szerint a vizsgált Lakásotthonnal azonos épületben lévő, ugyancsak 8 fő speciális ellátási igényű fiú fogadására kialakított „Forrásház” Speciális Lakásotthonba már huzamosabb ideje nem helyeznek gyermeket, ezért e lakásotthon kihasználatlanságának indokairól is informálódtam.

Az OGYSZ igazgatója jelezte, hogy mivel a Szakszolgálat a gyermekvédelmi gyámok feladatellátása okán szerzett tudomást a Lakásotthon működésének problémáiról, ezért a területi igazgatót összefoglaló dokumentum készítésére kérte. Az OGYSZ tudomása szerint a folyamatban lévő rendőrségi eljárással párhuzamosan a Lakásotthon működése kapcsán a

fenntartó rendkívüli vizsgálatot rendelt el. A Szakszolgálat így egyetlen gyermek számára sem javasolja a „Forrásház” és „Kutasház” Lakásotthonokat gondozási helyeként kijelölni.

A Gyermekvédelmi Központ igazgatója a Lakásotthonban gondozott gyermekek bántalmazásukra vonatkozó állítása miatt az OGYSZ-nél kezdeményezte az érintett gyermekek szaktanácsadó általi meghallgatását. A gyermekeket az OGYSZ Pest Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálata Meghallgató és Terápiás Központjának szakemberei hallgatták meg. Az országos igazgató a gyermekek meghallgatásáról készült feljegyzés rendelkezésére bocsátását is kérte. E szerint a szakemberek **öt gyermeket hallgattak meg**, közülük **kettő számoltak be élelmezési anomáliákról**, így pl. a gyermekek gyakran kapnak penészes, romlott ételeket, a nevelők márkás üdítőitalokat isznak, amelyből a gyermekeknek nem adnak. Kettőjük elmondása szerint **a gondozott gyermekek közül többet a felnőttek megfenyegettek, fizikailag bántalmaztak.** A meghallgatott gyermekek közül hárman nem jeleztek problémát, panaszuk nem volt, de a meghallgatást követően az egyik gyermek a gyermekvédelmi gyámjának beszámolt arról, hogy **az egyik nevelő hasba ütötte.** A Gyermekvédelmi Központ belső vizsgálata során egy dolgozó megerősítette a gondozott gyermekek bántalmazását, egy másik dolgozó pedig működési problémákról számolt be.

A Szakszolgálat igazgatójának összefoglalója tartalmazza, hogy a Lakásotthonban gyámi feladatokat ellátók észrevétele szerint **az otthon rideg, az intézmény és a külterülete egyaránt sivár.** A Lakásotthon **infrastrukturális elhelyezkedése** a kimenőidő hasznos eltöltése szempontjából nem optimális. Nagyon **ritka a buszközlekedés**, így vagy nincs értelme a gyermekeknek elmenni a legközelebbi városba, Sopronba vagy Kapuvárra, vagy csak késve tudnak visszaérkezni. A **szabadidő hasznos eltöltéséhez** a tárgyi feltételek, így az X-box, TV, foci, ping-pong, kosarazás adottak. A csapatjáték lehetőségét az alacsony gyermekszám beárnyékolja.

Egy **gyermekvédelmi gyám** gyámoltja jelzett az étkezés kapcsán mennyiségi és minőségi kifogást. A gyermekek ruházata megfelelő, saját ízlésüknek megfelelően öltöznek. Egy gyám kiemelte az egyik nevelővel való jó együttműködését. A szakmai vezető és a vezető nevelő minden esetben elérhető, amennyiben nem, visszahívják a gyermekvédelmi gyámot. A gyermek életében történő jelentős változásokról a gyermekvédelmi gyámok tájékoztatást kapnak. Az egyik gyermekvédelmi gyám volt fültnúja egy dolgozó alpári megnyilvánulásának, amelyre a gyermek előtt és a Lakásotthon vezetőjének jelenlétében került sor, a vezető a helyzetre nem reagált. Utaltak arra is, hogy az egyik nevelő a szakmai vezetőt a gyermekek előtt bizalmas néven szólítja, intim helyeken érinti.

A Gyermekvédelmi Központ a belső vizsgálatát 2022. október 27-én lezárta, egy gyermekfelügyelő munkaviszonyát megszüntette, ugyanakkor az öt szakdolgozó és a szakmai egység vezetőjével szemben – a Szakszolgálat vezetőjének tudomása szerint – munkáltatói intézkedés nem történt. Az illetékes gyámhivatalok 3 gyermeknek a gondozási helyét azonnali hatállyal megváltoztatták.

A gyermekvédelmi gyámok 2021. óta jelzik a „Kutasház” és a „Forrásház” Lakásotthon működési zavarait. **Ez egyrészt szakmai együttműködési nehézségekben nyilvánult meg, másrészt a gyermekek jeleztek az étkeztetés minősége és mennyisége kapcsán.** A Szakszolgálat a tapasztalt problémákat írásban jelezte a működtető felé. A vizsgálat során lezajló szakmai egyeztetéseket követően az együttműködés elfogadható szintre lépett. Az étkezések minőségére és mennyiségére panasz nem érkezett. Ez a bántalmazási jelzésekkel egy időben került ismét felszínre. A működési zavar meglétét azonban sejtette az **engedély nélküli távollétek száma és elhúzódása** (tartós távollét).

A Szakszolgálat vezetőjének megítélése szerint a speciális és a kettős szükségletű, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek kiszolgáltatott élethelyzetüknél fogva **áldozattá válással fokozottan veszélyeztetettek.** A gyermekek által elmondottak alapján a bántalmazás minden formájával (fizikai, érzelmi, lelki, szexuális) találkoznak. A gyermekek **már áldozatként kerültek a gyermekvédelmi szakellátás rendszerébe**, ahol nem védelmet és

támogatást kaptak, hanem továbbra is elhanyagolást és a bántalmazás minden formáját, amit maguk még csak azonosítani, és megfogalmazni sem tudtak vagy akartak, annak bántalmazási aspektusait nem ismerték fel. **A Szakszolgálat szakemberei részéről komoly bizalomvesztés áll fenn a hegykői speciális lakásotthonok szakmai irányítása és dolgozói irányában.** A Szakszolgálat vezetője aggályosnak tartja, hogy jelenleg is gyermekek állnak gondozásuk és nevelésük alatt, ezért **fokozott gyámi látogatást és kapcsolatfelvételt rendelt el** a gyermekvédelmi gyámok és gyámoltjaik vonatkozásában.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja szerint az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. A gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így a tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatálybalépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érvelést mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés*

eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikkében, II. cikkében, valamint XVI. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, 54. § (1) bekezdésének a 67. § (1) bekezdésének szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, az emberi méltóság valamint a gyermekek jogainak védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírói gyakorlat elvetését, jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek *a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság*. Ahogyan pedig arra az Alkotmánybíróság felhívta a figyelmet a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírói gyakorlat relevánsnak tekinthető a vizsgálat során. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de *az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is*. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: *a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket*. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

2. Az Alaptörvény II. cikke alapján az *emberi méltóság* sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatálybalépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírói gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte: nem választhatók külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűzhető jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az alkotmánybírói gyakorlatában nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, vagyis az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése

alól kivont magja van, amelynél fogva az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak e felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük.

3. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a *gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra kötelez*. Az Egyezmény 3. cikk 3. pontja szerint a részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények, hivatalok és létesítmények működése megfeleljen az illetékes hatóságok által megállapított szabályoknak, különösen a biztonság és az egészség területén, valamint ezek személyzeti létszámával és szakértelmével, továbbá a megfelelő ellenőrzés meglétével kapcsolatban. Az Egyezmény 20. cikke a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

III. Az ügy érdemében

A helyszíni vizsgálat és a dokumentumelemzés során elsődlegesen *a korábbi és a jelen beadványban foglalt egyes aggályok*, így a Lakásotthon zárt jellege, körülményei, az élelmezés, bántalmazás, a szabadidős programok, és a szakdolgozók fluktuációjának ellenőrzése állt a fókuszban. Mindezekre figyelemmel a jelentésem a tényállásban említett, de a gyermekek alapvető jogaival összefüggő sérelmekre nem utaló részei kapcsán megállapításokat nem tartalmaz.

1. Az elhelyezési, valamint tárgyi működési feltételek biztosítása tekintetében

A speciális ellátást igénylő gyermekek elhelyezéséről az NM rendelet 126. §-a rendelkezik. E szerint a speciális gyermekotthon, a speciális lakásotthon és a gyermekotthon speciális csoportja a szakellátás keretében a súlyos pszichés tüneteket mutató, a súlyos disszociális tüneteket mutató, a pszichoaktív szert használó és a kettős szükségletű 12. életévét – kivételesen indokolt esetben 10. életévét – betöltött gondozott gyermek számára biztosít speciális ellátást. A speciális lakásotthonban legfeljebb 8 fő helyezhető el úgy, hogy az egyes

csoportokon belül csak azonos nemű gyermekek helyezhetők el. Egy csoportban legfeljebb 2 fő kettős szükségletű gyermek helyezhető el. Ettől kizárólag az érintett gyermekek érdekében lehet eltérni. Kettős szükségletű gyermek elhelyezése esetén a csoport létszáma csökkenthető.

A csoport számára önálló lakóteret kell biztosítani, amely hálósobákból, közös nappali szobából, konyha/étkezőből, valamint fürdőszobából és nemenkénti illemhelyekből áll, a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel felszerelt. Egy hálósobában legfeljebb 4 gondozott gyermek helyezhető el. A minimálisan biztosítandó lakóterület gyermekenként 12 négyzetméter. A gondozott gyermek személyes használati tárgyait és ruházatát a csoport lakóterében, társaitól elkülönítetten kell elhelyezni.

A több csoport elhelyezésére szolgáló gyermekotthonban ki kell alakítani sportolásra alkalmas termet, illetve udvart, látogatók fogadására alkalmas helyiséget, a terápiás célú foglalkozásokhoz (pszichológiai, gyógypedagógiai), korrepetáláshoz szükséges csoportszobát.

A gyermekotthoni csoportban a gondozott gyermekekkel foglalkozó munkatársak (nevelő, gyermekfelügyelő, gondozó) számára a csoport lakóteréhez kapcsolódó önálló helyiséget kell biztosítani, ahol a gyermekkel szükségessé váló egyéni beszélgetéseket lefolytathatja, adminisztrációs feladatait végezheti, és éjszaka tartózkodhat.

A helyszíni bejárás tapasztalatai alapján a két csoport elhelyezésére kialakított épületben *nincs látogató, valamint terápiás szoba*. A Lakásotthonban *a lakószobák rossz állapotban vannak, festésre szorulnak, szükséges az ajtók cseréje is*. Általános tapasztalat volt, hogy az intézmény barátságatlan, rideg hangulatú, a környezete sivár.

Mind ezek alapján megállapítom, hogy a Lakásotthon funkcióinak ellátását alapvetően érintő, a tárgyi feltételek tekintetében fennálló akut hiányosságai a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okoznak.

2. A Lakásotthon működésének személyi feltételeivel összefüggésben

Az Egyezmény deklarálja annak szükségességét, hogy a gyermekekkel foglalkozó és védelmet biztosító intézmények a feladat ellátáshoz *megfelelő létszámmal és szakértelemmel rendelkezzenek, mindezt a hatályos jogszabályok töltik meg tartalommal*. Kiemelendő a Gyvt. 9. § (1) bekezdés a) pontja, amely szerint a nevelésbe vett gyermeknek joga van ahhoz, hogy az egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodó *állandóságot, érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátásban, gondozásban részesüljön*.

A speciális gyermekotthon létszámminimum normáit az NM rendelet 1. számú mellékletének II. 2/b. pontja tartalmazza. Eszerint 40 férőhelyes speciális gyermekotthonban 1 fő intézményvezetőt kell alkalmazni. Egy gyermekcsoportban maximálisan 8 fő helyezhető el. Csoportonként 2 fő nevelőt, 1 fő gyermekvédelmi asszisztent és 2 fő gyermekfelügyelőt kell alkalmazni, azzal, hogy ha a nevelők száma magasabb a gyermekfelügyelők és a gyermekvédelmi asszisztensek száma csökkenthető, de a csoportonként alkalmazott szakdolgozók száma 5 fő alá nem csökkenhet. További 1 fő nevelő vagy gyermekfelügyelő foglalkoztatását is előírja a jogszabály. *A speciális gyermekotthonokban 3 csoportonként 1 pszichológust kell alkalmazni*. Fenntartói döntés alapján 3 csoportonként 1 fő gyógypedagógus, 1 fő fejlesztőpedagógus, 1 fő orvos alkalmazandó. Emellett 1 fő növendékügyi előadó, gyermekvédelmi ügyintéző foglalkoztatása szükséges.

*A képesítési előírásokat az NM rendelet 2. számú melléklete rögzíti.*³ Az NM rendelet 126. § (10) bekezdése szerint speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban és a

³ Speciális gyermekotthonban magasabb vezető, vezető beosztás felsőfokú szociális szakképzettséggel, pedagógus (tanító, tanár, gyógypedagógia-tanár, pedagógiatanár) szakképzettséggel tölthető be. Vezető lehet pszichológus, orvos vagy mentálhigiénés szakképzettséggel rendelkező; jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező, szociológus, közigazgató szociálpolitikai szakon, védőnő, teológus, hittanár, hittanár, okleveles pasztorális tanácsadó/okleveles pasztorális tanácsadó és szervezetfejlesztő szakember is.

gyermekotthon speciális csoportjában szakmai munkakörben foglalkoztatott személyes gondoskodást nyújtó személynek a foglalkoztatása megkezdésétől számított 6 hónapon belül speciális gyermekotthoni feladatellátásra felkészítő képzésen kell részt vennie.

A rendelkezésre álló adatok és információk szerint a IV. számú Gyermekotthoni Egységben 2015 óta nem dolgozik pszichológus. A Lakásotthonban foglalkoztatottak száma ugyan megfelel az NM rendelet létszámnormáinak, **a négy gyermekfelügyelő közül azonban csak egy szakképzett**, a szakmai vezető és a többi szakdolgozó képzettsége megfelel a jogszabályban foglaltaknak. 2021 januárjában 3 munkatárs munkaviszonya szűnt meg. A speciális gyermekotthoni feladatellátásra felkészítő képzésen a 2022. szeptember 1-jén munkába álló gyermekfelügyelő kivételével minden munkatárs részt vett.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Lakásotthon személyi feltételei tekintetében a pszichológus akut hiánya, a Lakásotthonban foglalkoztatott gyermekfelügyelők többségének jelenlegi szakképzetlensége alkalmas arra, hogy sértse a jogbiztonság követelményét, így az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon. Megállapítom, hogy a jelentős intézményi fluktuáció miatt sérül az intézményben elhelyezett gyermekek állandósághoz és biztonságot nyújtó ellátáshoz fűződő joga, amely szoros összefüggésben áll a védelemhez és gondoskodáshoz való joguk érvényesülésével.

3. Az étlapok és a gondozott gyermekek étkeztetése kapcsán

Kiemelten fontosnak tartom a gyermekek életkorának megfelelő egészséges táplálkozás biztosítását a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében. Vizsgálatom során figyelemmel voltam a 37/2014. EMMI rendelet táplálkozási előírásaira, amelyet az ombudsmani gyakorlat alapján a gyermekek egészséges étkeztetésének garantálásához zsinórmértéknek tekintek.

A 37/2014. EMMI rendelet 7. §-a meghatározza a naponta biztosítandó élelmiszereket, élelmiszercsoportokat, illetve korlátozásokat és tilalmakat és azokat az ételeket, amelyek biztosítása kiemelt fontosságú az egészséges táplálkozásban. Mindezek alapján egész napos étkeztetés esetén az egy főre biztosítandó legalább négy adag zöldség – ide nem értve a burgonyát – vagy gyümölcs, ezekből legalább egy adag nyers formában, három adag gabona alapú ételmyszer, melyből legalább egy adagnak teljes kiőrlésűnek kell lennie. A rendelet tíz ételmezési nap alatt összesen, egész napos étkeztetés esetén egy főre 5 liter tej vagy ennek megfelelő mennyiségű kalciumtartalmú tejterméket ír elő.

A kapott étlapokat áttekintve megállapítottam, hogy azok egyike sem tartalmaz tápanyagszámításokat, valamint kevés zöldség és gyümölcs, tej és szelet húst tartalmazó étel

A speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában nevelői beosztáshoz a következő végzettségek fogadhatók el: pedagógus, felsőfokú szociális szakképzettség, pszichológus, viselkedéselemző, mentálhigiénés szakképzettség, teológus. A gyermekvédelmi asszisztensi munkakörhöz szükséges végzettségek: gyermekotthoni asszisztens (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő I. (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens (OKJ), mentálhigiénés asszisztens (OKJ), pedagógiai asszisztens (OKJ), pedagógiai és családsegítő munkatárs (OKJ), gyógypedagógiai segítő munkatárs (OKJ) vagy szociális asszisztens (OKJ). A gyermekfelügyelőnek az alábbi végzettséggel kell rendelkeznie: gyermek- és ifjúsági felügyelő II. (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens, gyermekotthoni asszisztens (OKJ). Pszichológus csak pszichológus, illetve pszichiáter végzettséggel foglalkoztatható. Pszichológiai tanácsadó mentálhigiénés szakképzettségű vagy viselkedéselemző lehet. A növendékügyi előadó jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező szociális szervező, humánszervező, személyügyi szervező, felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus szakképzettségű. A gyermekvédelmi ügyintéző szociális gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző (OKJ), vagy szociális asszisztens (OKJ végzettségű. A gyógypedagógusi munkakör betöltéséhez gyógypedagógusi végzettség szükséges. Fejlesztő pedagógus gyógypedagógus, speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában tanító tanár, gyógypedagógia-tanár, pedagógia-tanár művészetterapeuta, szociálpedagógus lehet. Az ápolóként foglalkoztatott munkatársnak ápoló (OKJ), csecsemő és gyermekápoló (OKJ), ápoló (alapképzés), okleveles ápoló (Msc) végzettsége kell, hogy legyen.

kerül a gyermekek elé, az ételek választéka egysíkú, változatosságot – az ebéd kivételével – nem tartalmaz. *Az étlapok alapján nem dönthető el, hogy a gondozott gyermekek a korosztályuknak megfelelő mennyiségű energiaszükséglethez hozzájutnak-e, valamint az elfogyasztott élelmiszerek minősége és mennyisége megfelel-e az egészséges táplálkozás követelményeinek.*

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Lakásotthonban nyújtott közétkeztetés terén feltárt hiányosságok, az előírásoknak való megfelelés ellenőrzésére alkalmatlan intézményi gyakorlat alkalmas arra, hogy a sértve jogbiztonság követelményét a gyermekek védelméhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

4. A speciális és a kettős szükségletű gyermekek jövőbeli elhelyezése tekintetében

Alapvető garancia, hogy a Gyvt. 9. § (3)-(4) bekezdése szerint a speciális gyermekotthonban vagy gyermekotthon speciális csoportjában elhelyezett gyermeket – helyzetére való tekintettel – *fokozott védelemben kell részesíteni.* A speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermek egészségügyi ellátására, személyisége korrekciójához szükséges terápiára az állapotának megfelelő és a többi gyermek biztonságát védő módon, továbbá gondozása és nevelése során jogait, személyes szabadságát korlátozó intézkedés alkalmazására csak feltétlenül indokolt esetben, önmaga vagy mások veszélyeztetése esetén kerülhet sor.

A rendelkezésekre álló információk szerint a megyében a speciális és a kettős szükségletű gyermekek számára csak a „Kutasház” és a „Forrásház” Speciális Lakásotthon nyújthat az alapfeladata szerint megfelelő elhelyezést. *Jelentésem írásba foglalásakor azonban előre nem látható ideig ezekbe a lakásotthonokba a gyermekek elhelyezése nem javasolt.* A jövőben tehát azoknak a gyermekeknek, akiknek speciális, vagy kettős ellátási szükségletét a Szakértői Bizottság megállapítja, bizonytalan ideig nem lesz lehetőségük arra, hogy az állapotuknak és szükségletüknek megfelelő gondozási hely számukra kijelölhető legyen.

Nem vitatom az OGYSZ azon döntésének szakmai indokoltságát, miszerint a rendőrségi eljárás befejezéséig nem javasolták kijelölni a „Kutasház” és „Forrásház” Speciális Lakásotthont egyetlen gyermek számára sem gondozási helyül, ugyanakkor nem hagyhattam figyelmen kívül e döntés következményeit, illetve hatását sem.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Szakértői Bizottság által speciális, illetve kettős ellátási szükségletűnek nyilvánított gyermekek állapotához és szükségletéhez igazodó elhelyezésének bizonytalan ideig fennálló megoldatlansága önmagában alkalmas arra, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okozzon, és nem egyeztethető össze a legjobb érdeküket képviselő eljárás elvével.

5. A gyermekek bántalmazásával összefüggésben

Az Egyezményrel összhangban a Gyvt. alapvető gyermeki jogként deklarálja *a gyermek erőszakkal szembeni védelemhez való jogát.* A Gyvt. 6. § (5) bekezdése szerint a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. *A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenytésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.* A Gyvt. 2005. január 1-jétől hatályos szabálya a testi fenytés – ideérve a nevelési célzatú testi fenytést is – teljes tilalmáról rendelkezik.

A méltóság az embert megilleti bármely tulajdonságától függetlenül, pusztán azon az alapon, hogy él, és hogy ember. Ez az alapvető jog – oszthatatlan egységben az élethez való joggal – az alapjogi hierarchia legmagasabb fokán áll. A gyermek emberi méltósághoz való jogának az állam köteles valamennyi jogviszony tekintetében érvényt kell szerezni. Ezért – összhangban az Egyezmény idézett cikkeivel – alkotmányosan elfogadhatatlan, hogy nevelési,

fenyítési, fegyelmezési eszközként a bántalmazás (akár szóval, tettleg) felmerüljön bármely gyermekeket ellátó bentlakásos intézmény pedagógiai eszköztárában.

A feltárt tényállás szerint a gyermekek bántalmazásáról való tudomásszerzést követően a Gyermekvédelmi Központ igazgatója elrendelte a belső vizsgálatot, és kezdeményezte a gyermekek szakemberek általi meghallgatását, azok alapján munkáltatói intézkedéseket tett. Az ügyben rendőrségi eljárás indult. Mindettől függetlenül álláspontom szerint megengedhetetlen, hogy a különösen kiszolgáltatott helyzetben levő, többszörösen traumatizált, speciális ellátási igényű, illetve kettős szükségletű gyermekeket a gondozásukat, nevelésüket ellátó szakemberek bármilyen módon vagy eszközzel bántalmazzák.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek bármilyen formában történő bántalmazása sérti az érintett gyermekek emberi méltóságához fűződő, valamint védelemhez és gondoskodáshoz való jogát

6. A szakellátásban nevelkedő gyermekek jogtudatosságának helyzete kapcsán

A Szakszolgálat vezetőjének válasza szerint az események kapcsán meghallgatott gyermekek az élethelyzetekről, eseményekről úgy számoltak be, hogy *annak bántalmazási aspektusait nem ismerték fel, ennek nyomán pedig eleve nem is merülhetett fel adekvát panaszok megfogalmazása.*

A gyermekjogi jogtudatosság előmozdításával összefüggő ombudsmani gyakorlat kapcsán utalnom kell mindenekelőtt az AJB-2601/2014. számon kiadott, a gyermekek, ezen belül pedig a fogyatékosággal élő és a nemzetiségekhez tartozó gyermekek általános és speciális jogainak megismertetését biztosító jogtudatosító tevékenység helyzetének monitorozásáról szóló ombudsmani jelentésre. A jelentés szerint a gyermekeket megillető általános és speciális jogaikkal kapcsolatos kérdésekben való jogtudatosításának, az információkhoz, a jogérvényesítési eszközökhöz való hozzáférhetőségének helyzete *a gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez való jogával, valamint a jobbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okoz, mivel hosszú távon, hatásában alkalmas az alapjogsérelem közvetlen veszélyének előidézésére.*

Az AJB-2456/2015. számon folytatott, valamint az AJB-130/2016. számú a Kalocsai Gyermekotthon, az AJB-273/2017. számú a Kossuth Zsuzsa Gyermekotthon működésének vizsgálatát lezáró jelentés, valamint a jelenlegi vizsgálat is igazolta a fent hivatkozott jelentés megállapításait. *A gyermekjogi jogismeret, a jogérvényesítési utak ismerete a családban és a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedők esetében egyaránt előfeltétele annak, hogy a gyermek bizalommal fordulhasson a jogai védelmére hivatott és köteles szervezetekhez, illetve személyekhez, vagy akár számára hiteles személyekhez (pl. tanár, orvos vagy védőnő).*

Utalni kívánok az AJB-273/2017. számú jelentésre is, amely a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek jogtudatosításának, jogérvényesítésének növelése érdekében a szaktárcát annak lehetővé tételére kérte, hogy az Integrált Jogvédelmi Szolgálat (IJSZ)⁴ gyermekjogi kiadványai életkorának megfelelően minden gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekhez eljusson, azokat megismerhessék, valamint támogassa e kiadványok folyamatos aktualizálását és fejlesztését. Kérte, hogy az IJSZ által szervezett jogtudatosítási programokon lehetőség szerint életkorának megfelelően minden gyermekvédelmi szakellátásban élő (ideértve a nevelőszülőknél nevelkedőket is) gyermek részt vehessen. A szaktárca vezetője az ajánlást elfogadta és részletes tájékoztatást adott a jogtudatosítás tárgykörében a gyermekvédelmi szakellátásban élőknek szervezett programokról.

Vizsgálatom tapasztalatai arra mutatnak, hogy indokolt és időszerű annak a felmérése, hogy – különös tekintettel a korábbi járványhelyzetre is – jelenleg milyen módon, milyen külön programok mentén kerül sor a kiszolgáltatott helyzetű, a korábbi

⁴ 2022. július 29-étől Belügyminisztérium Integrált Jogvédelmi Szakszolgálat.

bántalmazásokat, traumákat elszenvedő, a családjukból kiemelt gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermekek jogtudatosságának növelésére, különösen az őket ért bántalmazás felismerésére.

Összegzés

A vizsgált Lakásotthon működési problémáira vonatkozóan az alapvető jogok biztosához második alkalommal érkezett jelzés. A bejelentés nélküli helyszíni vizsgálat megállapította, hogy a két csoport elhelyezésére kialakított épületben nincs látogató, valamint terápiás szoba. A Lakásotthonban a lakószobák rossz állapotban vannak, festésre szorulnak, az ajtók cseréjére is szükség lenne. Az intézmény összességében barátságtalan, rideg hangulatú, a környezete sivár, infrastrukturális szempontból rossz elhelyezkedésű. A helyszíni vizsgálat idején a 16 speciális, valamint kettős szükségletű gyermek befogadására kialakított intézményben ténylegesen 3 gyermek élt, velük 8 szakdolgozó foglalkozott. Aggályos, hogy a lakásotthonban 2015 óta nem dolgozik pszichológus, és a négy gyermekfelügyelő közül csak egy szakképzett. Az étlapok alapján nem volt eldönthető, hogy a gondozott gyermekek a korosztályuknak megfelelő mennyiségű energiaszükséglethez hozzájutnak-e, hogy az elfogyasztott élelmiszerek minősége és mennyisége megfelel-e az egészséges táplálkozás követelményeinek.

A Gyermekvédelmi Központ belső vizsgálata egy gyermekfelügyelő munkakörben foglalkoztatott szakdolgozó esetében megállapította, hogy a szakdolgozó a gondjaira bízott gyermekek emberi méltóságát súlyosan sértő, félelmet és megalázottságot keltő megjegyzéseket tett, a szakdolgozó munkaviszonya rendkívüli felmentéssel megszűnt, az ügyben kiskorú veszélyeztetésének gyanúja miatt rendőrségi eljárás van folyamatban.

A jelentésben foglaltak szerint összességében megállapítható, hogy a „Kutasház” és „Forrásház” Lakásotthon tárgyi, személyi feltételeit tekintve jelenleg *alkalmatlan a speciális ellátási igényű, valamint kettős szükségletű gyermekek gondozására, nevelésére.*

A vizsgálat során kiderült, hogy az OGYSZ által jelzett bizalomvesztés, valamint a folyamatban lévő rendőrségi eljárásra tekintettel gyermek elhelyezését a „Kutasház” és „Forrásház” Lakásotthonokba nem javasolják, így az intézmény előre nem látható ideig kihasználatlan lesz. Súlyos problémát jelent, hogy Győr-Moson-Sopron vármegyében a speciális és kettős szükségletű gyermekek számára alapfeladata szerint csak e két lakásotthon jelölhető ki. Mindebből következően a Szakértői Bizottság által speciális, illetve kettős ellátási szükségletűnek nyilvánított gyermekek állapotához és szükségletéhez igazodó elhelyezése bizonytalan ideig megoldatlan. Ez utóbbi körülmény, az állami gondoskodásba vett speciális igényű gyermekek elhelyezésének bizonytalansága, önmagában alkalmas arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

A jelentés tapasztalatai alapján indokolt annak az áttekintése, hogy a gyermekvédelmi szakellátásában nevelkedő gyermekek jogtudatosságát milyen eszközökkel biztosítják.

Intézkedéseim

A jelentésben a feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság megszüntetése és jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében

- 1) az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a belügyminisztert, hogy adjon tájékoztatást az Integrált Jogvédelmi Szakszolgálat által szerkesztett jogtudatosítási kiadványok aktualizálásáról, illetve fejlesztéséről, valamint a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek jogtudatosításának tárgykörében szervezett programokról, azok megvalósulásáról;

- 2) az Ajb. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját, hogy
- a) soron kívül vizsgálja meg a „Kutasház” és „Forrásház” Speciális Lakásotthonok *megszüntetésének* lehetőségét, a jelenleg ott nevelkedő gyermekek megfelelő elhelyezésének biztosítása mellett;
 - b) a jelenlegi 16 férőhely megtartása mellett intézkedjen könnyen megközelíthető, ingergazdagabb helyen elhelyezkedő, a speciális, illetve kettős ellátási szükségletű gyermekek ellátási szükségleteinek megfelelő *lakásotthonok létesítéséről*;
 - c) az a) pontban foglalt kezdeményezés megvalósulásáig soron kívül intézkedjen a szükséges felújítások elvégzéséről, a tárgyi feltételek javításáról, a szakszerű és jogszerű működést érintő személyi feltételek biztosításáról, megfelelő gyakoriságú és a gyermekek életkorának megfelelő egészséges élelmezésének biztosításáról.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos